

ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ ДОЛИНИ РІЧКИ ТЕТЕРІВ НА МЕЖІ ПОЛІССЯ І ЛІСОСТЕПУ

Ю.В. Шкилюк¹, І.В. Хом'як²

^{1,2}Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна.

Вивчення екотону є досить складним та довготривалим процесом. Дослідженням даної проблеми займалися різні дослідники. Із самого початку вчені були прихильні до теорії «дискретності одиниць рослинності», яка передбачала неподільність та нерозривність рослинних угруповань. Але в подальших дослідженнях дана теорія не отримала схильних відгуків. Першими вченими, які змогли довести загалу, що рослинний покрив все ж таки поділяється на менші угруповання – фітоценози, стали Л.Г. Раменський та Г. Глісон. Концепція континууму вказує, що існує поступовий перехід рослинності, але теоретики встановили, що існує також інший вид континууму – відносний. [1], [2].

Зараз екотон сприймають як зону переходу між екосистемами, які характеризуються рядом відмінностей, що обумовленні просторовим і тимчасовим масштабом. Виділяють три основні форми екотону: топологічна, типологічна та просторова. Кожна форма універсальна та неповторна, але суть зводиться до одного і того ж самого. [3], [4].

Зустрічаються еволюційні геоекотони, які географічно детерміновані і зазнали впливу зонально-провінційних видів планетарно-космічної матерії. Це геоекотони 1-го порядку, макрогеоекотони планетарного шабля [6].

Геоекотони 2-го порядку – мезоекотони регіонального ступеня формуються в умовах зональної або азональної однорідності між природними системами. Геоекотони 3-го порядку – мікрогеоекотони хорологічного і топологічного ступенів є граничними утворами. Поділяють екотони також на антропогенні та штучні.[5].

Сьогодні континуальний погляд на походження рослинного покриву має перевагу, але і змінилося саме сприйняття континуума так як можливі і асиметричні криві, оскільки в градієнті вид може бути витіснений більш стійкими, тому види можуть об'єднуватись в групи в умовах взаємовигоди.

Матеріалами дослідження є серія геоботанічних описів, створених вздовж долини річки Тетерів на межі Полісся та Лісостепу, що знаходиться в Житомирській обл., Чуднівському районі, в межах села Подолянці [8].

Під час дослідження були використанні такі методи: польовий, синфітоіндикаційний та класифікації рослинних угруповань. Всі зібранні матеріали були оброблені за допомогою програм Simargl 1.2 та Turboveg for Windows.[7].

Класифікації рослинних угруповань, які були виявлені в ході досліджень: Quercus-fagetea Br.-Bl. Et Vlieg 1937. Trifolio-geranietea Th. Müll 1962. Koelerio-corynephoretea Klika in Klika et Novak 1941. Galio-urticetea Passargeet Kopecký 1969. Bidentea Tripartiti R. Tx., Lohmaer et Preisling 1950. Molinio-arrhenatheretea R. Tx 1937. Potametea Klika in Klika et Novak 1941. Rhamno-prunetea Rivas Goday et Garb 1961. Artemisietea vulgaris R. Tx 1950 [4], [8].

Таблиця 1.

Показники факторів середовища (в балах за уніфікованою шкалою Дідуха-Плюти та Дідуха-Хом'яка для показників антропогенного фактору)

	HD	FH	RC	SL	CA	NT	AE	TM	OM	KN	CR	LC	HE	ST
серед.	12,6 1	6,6 8	7,6 7	7,4 6	6,32	6,09	7,78	8,52	12,0 6	8,7 6	8,0 3	7,3 0	8,5 5	4,9 3
макс.	20,5 0	7,7 8	8,1 6	8,2 9	7,08	7,71	8,50	9,13	12,6 7	9,5 0	8,6 9	7,5 9	9,5 1	6,7 4
мін.	10,5 4	3,9 3	6,9 7	6,6 1	4,93	5,34	6,01	8,03	10,8 1	7,5 0	7,1 4	6,0 8	6,5 6	3,5 6
ампл.	9,96	3,8 5	1,1 9	1,6 8	2,15	2,37	2,49	1,10	1,86	2,0 0	1,5 6	1,5 1	2,9 5	3,1 8

Література

1. Александрова В.Д. Классификация растительности: обзор принципов классификации и классификационных систем в разных геоботанических школах. Л. : Наука, 1969. 45 с.
2. Бобра Т.В. К вопросу о понятиях «граница» «екотон» в географии. С. 7–9.
3. Геоботаничне районування Української РСР. К.: Наукова думка, 1977. С. 73–136.
4. Дідух Я.П., Плюта П.Г. Кліматоп. // Екофлора України / За ред. Я.П. Дідуха. К.: Фітосоціоцентр, 2000. Т.1. С. 35–50.
5. Коломыц Э.Г. Ландшафтные исследования в переходных зонах (методологический аспект). М: Наука, 1987. 120 с.
6. Малиновський А., Білонога В. Рослинність екотонів природних та антропогеннозмінених територій // Вісник Львів. Серія біологічна. 2003. С.73–74.
7. Хом'як І.В. Динаміка флори перелогів Українського Полісся. // ScienceRise:Biological Science – 2018, №1 (10). С 8–13.
8. Хом'як І.В. Особливості антропогенного впливу на природну динаміку екосистем Українського Полісся. // Екологічні науки. 2018. №1 (20) том 2. С. 69–73.
9. Хом'як І.В. Проблема екотону в класифікації екосистем. // Наукові записки НаУКМА. 2011. Т119. С. 70–72.

10. Хом'як І.В., Демчук Н.С., Василенко О.М. Фітоіндикація антропогенної трансформації екосистем на прикладі Українського Полісся. Екологічні науки. 2018. №3 (22). С. 113–118.

11. Шкилюк Ю., Хом'як І.В. Еколого-ценотичного профілю долини річки Тетерів на межі Полісся і Лісостепу // Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції». Житомир, Вид-во ЖДТУ, 2017. С. 35.

12. Khomiak I., Onishchuk I., Demchuk N. Phytoindicators of ecosystem dynamics in Ring-banc Ukrainian Polissia ScienceRise:Biological Science. 2018 №4 (13) P. 25–30.